

Конспект лекції 17 – РОЗУМІННЯ АРГУМЕНТАЦІЇ

Ми з вами переходимо до нового розділу, в якому я хотів би представити аргументи на користь існування Бога. Аргументи, які б демонстрували існування Бога теїзму, теїстичного світогляду. Проте на початку я хотів би приділити кілька хвилин роздумів у цій лекції взагалі розуміння аргументації, як ми маємо підходити до побудови аргументації, і що вкрай потрібно розуміти, щоб наші співбесідники були переконані чи були змінені їхні переконання стосовно існування Бога, християнського Бога теїзму. По-перше, я хотів би сказати, звідки ми, християни, для себе приходимо до розуміння, що Бог існує? Тут я хотів би сказати, що Бог створив нас із усвідомленням, того, що Він є. В усіх народах, в усій історії люди мають схильність поклонятися Богу. В майбутньому ми подивимось, що це один із аргументів на цьому будується. По-суті, Бог нас створив з потребою вклонятися Йому. Це, можливе, перше, що ми можемо сказати, що Бог існує.

По-друге, люди, що приймають Біблію як правдиве джерело інформації, знають, що Бог дав нам особливе об'явлення про Себе. Бог каже нам про Своє існування. І я ще раз хочу наголосити, що це неправильно вважати, що в Біблії немає доказів існування Бога, що Біблія приймає, самозрозуміло, що Бог є. Біблія переповнена доказами того, що Бог є. В Біблії є прямі аргументи, про які ми згадували, наприклад, космологічний аргумент в листі до Євреїв, де автор порівнює Бог з Творцем чи Будівничим споруди, і Бог – це як Будівничий всього всесвіту. Біблія сповнена аргументів, оцих логічних відсилачів, умовисновків про те, що Бог має бути. І до того ж Біблія доволі просто й прямо каже, що Бог є.

І по-третє, звісно, що ми також беремо з Біблії, але це ґрунтується на нашому міркуванні, розглядаючи всесвіт, ми можемо говорити, що Бог відкривається нам у Своєму твориві. Це те, що називається природнім богослів'ям. У листі до Римлян 1:19-20 ми читаємо наступні слова: «тому, що те, що можна знати про Бога, явне для них, бо їм Бог об'явив. Бо Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество, думанням про твори стає видиме. Так що нема їм виправдання». Тобто, людина не може виправдатись тим, що я ніколи не замислювався про Бога, взагалі не знав, що є Бог. Біблія каже, що «думанням про твори» людина може прийти до розуміння, що повинен бути Творець. Не просто, що повинен бути Творець. Біблія тут не двозначно каже, що треба зрозуміти Особу Бога, Його силу, тобто, буквально божественність Бога, так би мовити. А Його властивості або якості, як Першопричини, цієї вічної особистісної Першопричини. І ми вже з вами говорили про те, що досвід життя людини віри показує, що все має першопричину свого існування, і що ніщо без причини не з'являється. І якщо ми будемо розмірковувати над цим і робити висновки, то ми побачимо, що причини

виринають з минулого, з безкінечности. Якщо є те, що існує нині, то щось повинно існувати вічно. Але ми розуміємо, що це неможливо, що це нелогічно по закону несуперечности, якщо ми кажемо про те, що немає першопричини, то немає й останньої причини. І також ми знаємо, що згідно з законами фізичного світу нашого світу, другим законом термодинаміки, який каже, що все прямує до хаосу, до безладу, до смерті, до зупинки, матерія не може існувати вічно. Ми прийшли до висновку, що повинна бути першопричина існування всього, яка була б сама безпричиноюю, тобто, вона сама не потребує якоїсь причини. І ось цю безпричинову причину люди називають Богом. Але так, як ніщо не може стати причиною існування самого себе чи створити самого себе, то, отже, ця причина повинна існувати сама собою вічно, і вона повинна бути нематеріальною.

Колись в одній зі своїх книг «Віра в Бога» Джордж Мавроді сказав про те, що всі докази залежать від особистісного сприйняття. І ми тут маємо погодитися з тим, що всі докази фільтруються нашим досвідом, проходять крізь призму наших цінностей. І те, що ми найбільше цінуємо – samozрозуміла річ, що не потребує доказів. Якщо ми дуже чогось прагнемо, ми схильні вірити навіть слабким доказам чи натякам. Справді, всі докази залежать від особистісного сприйняття. Але тут нам слід відокремити те, що правдиве від особистісного. Хай там як я б в це не вірив і хотів сприйняти це за правду, але якщо це твердження хибне, то моя віра чи симпатія не зробить цього твердження правдивим. Це слід розуміти. І тут також слід зрозуміти обґрунтованість аргументу, що теж не залежить від особистісного сприйняття. І як можна сказати, що обґрунтованість – це властивість аргументів. Хотів би кілька слів сказати про це.

Ось як правильно будувати аргументацію? Аргумент складається з двох чи більше думок, які приводять до певних висновків або висліду. І що таке обґрунтованість аргументів? Це властивість аргументу. Якщо аргумент не руйнує законів логіки, тобто, він не заперечує самого себе, чи його думки не порушують закону причиново-наслідкового зв'язку чи закону несуперечности, можна вести мову про обґрунтованість аргументу. Так само можна говорити про розумність аргументу. Якщо він розумний або розважливий, таке ще можна найти визначення аргументу. Він розумний тоді, коли всі його твердження правдиві, тобто, вони правдиві, а не хибні, якщо аргумент обґрунтований можна вести мову про його розумність.

Але тут є ще третя властивість обґрунтованости аргументу. Він може бути логічно обґрунтований, тобто, не порушує законів логіки. Він розумний. Всі його висновки правдиві, але чи приводить він до переконання чи ні? Чи закликає аргумент до якоїсь зміни мислення, чи приводить він до того, що ми міняємо

погляд. І ось це третя властивість переконливості аргументу. Нам слід розуміти, що не всі аргументи переконливі. Не всі аргументи володіють такими високими якостями переконливості. Людина може сказати, що твої твердження розумні, обґрунтовані, але я не готовий їх прийняти. І тут нам немає чого сумувати. Мені подобається як про це сказав у своєму курсі «Апологетика» Роберт Дешвіл, у книзі «Розум»: «Аргумент – це інструмент, який ви дістаєте для виконання потрібної роботи. Так слід підходити до аргументів. Якщо вам який аргумент не подобається – це не означає, що ви повинні його забути. Ви просто використовуєте його в іншому випадку. І для різних людей різні аргументи мають різну ступінь переконливості.» Наскільки повинні бути високими вимоги до переконливості аргументу?

Я хотів би сказати, що неможливо в усьому і завжди мати аподиктичну, тобто самоочевидну правдивість, яку не можна заперечити. І ми вже в рамках нашого курсу вже говорили про одну з аподиктичних вірогідностей – це факт мого існування: я не можу заперечувати факт мого існування. Декарт каже: «Якщо я думаю – отже, я існую» І чи можемо ми в багатьох питаннях життя мати таку аподиктичну вірогідність? Звісно, що ні. Часто ми погоджуємося тільки з ймовірною вірогідністю. І ось рівень ймовірної вірогідності для нас здебільшого достатній. Бо якщо ми поставимо планку доволі високо, що наш аргумент повинен би приводити до аподиктичній вірогідності, тоді жоден філософський аргумент не задовольнить цю вимогу. Можливо ви стикалися в своєму житті з такою незвичною властивістю нашої пам'яті, коли ви непевні, чи справді відбулась та чи інша подія, чи ні. І хоча ви були безпосереднім учасником цієї події. Є така жартівлива оповідь про літню жінку, яка хотіла нагодувати свого кота. Вона підійшла до холодильника, відчинила його, дістала їжу, зачинила холодильник. І запитала себе: «А поки я діставала їжу і зачиняла холодильник, чи не забіг кіт до нього?» Можливо її кіт мав таку погану звичку дивитися продукти в холодильнику, поки його господиня відчиняла, діставала і клала. Відчиняє холодильник, щоби дізнатися, чи є там кіт. Дивиться, що кота немає, зачиняє холодильник, і їй відразу приходить в голову інша думка: «А може, коли я вдруге зачиняла холодильник, він застрибнув до нього?» Як ви думаєте, скільки разів вона буде відчиняти і зачиняти холодильник, намагаючись пересвідчитись, що кота там немає? Можливо до безкінечності. До тої миті, поки вона не вирішить зупинитись, вирішить для себе шукати кота в іншому місці. Можливо кожен із вас стикався з такою ситуацією, коли ви виходите з квартири, замкнули двері на замок, або можливо ви замикаєте автомобіль. Але відійшовши буквально від нього, через кілька секунд ви вже непевнені, чи замкнули ви на замок двері чи ні. І ось є брелки автомобільні, коли ви перевіряєте на відстані, чи замкнений автомобіль чи ні; з квартирою трохи

гірше, доводиться повертатись, під час люди повертаються на кілька поверхів вгору, і тільки для того, щоб переконатися, чи зачинили ви двері. І знову, вийшовши на вулицю, ви можете подумати, чи зачинили ви двері чи ні. І ось тут слід збудувати ланцюжок логічних доказів, що ймовірніше, що я двері зачинив. Бо ви тоді ніколи не матимете оцієї аподиктичної вірогідності, що ви зачинили двері.

І ось коли ми ведемо мову про аргументи щодо існування Бога, нам слід розуміти, що потрібно спинитися на більш ймовірному рівні, що нам рівень ймовірної правдивості достатній. До того ж, коли ви бесідуєте з людиною і намагаєтесь їй продемонструвати, що Бог швидше існує, вам треба запитати людину: «А який рівень аргументації буде для вас достатній? Який рівень аргументації вас задовольнить?» Завжди запитайте співбесідника перед тим як говорити йому про існування Бога. Бо часто люди можуть бути дуже упереджені або проти Бога. І жоден рівень аргументації не буде для них достатній. До того ж варто сказати, що в аргументації, що демонструвала б нам існування Бога, слід підходити з погляду юридичних питань, коли різний ступінь упевненості в різних питаннях вважається за достатній. Вина вважається доведеною тоді, коли докази вище всіх розумних заперечень. Тобто, немає жодного розумного заперечення, яке б не спростовувалось аргументацією. І вданому випадку, коли є тяжкий злочин, і це стосується тривалого терміну ув'язнення, то тоді намагаються спростувати будь-які можливі розумні заперечення. Але є питання, які найбільш легкі, наприклад, при порушенні правил дорожнього руху, то в даному випадку достатньо просто п'ятдесят плюс один відсоток переконань чи упевненості в тому, що ви є порушником. І, можливо, варто показати, що розумніше чи легше вірити в те, що Бог існує, ніж вірити в те, що Його немає. Буквально нам достатньо п'ятдесят плюс один відсоток, щоб спрямувати людину в правильному напрямку. Тут слід говорити про сукупну аргументацію: те, що варто кілька аргументів, ніж один якийсь вельми високий аргумент. Ліпше кілька аргументів, які б показували у правильному напрямку. І звісно, перед тим, як ми перейдемо до аргументів щодо існування Бога, варто зробити невеликий огляд дедуктивних та індуктивних аргументів. Я буквально стисло про це скажу.

Що таке дедуктивний аргумент? Дедуктивний аргумент починається від загального факту, і шукає якісь поодинокі складники цього факту. Якщо аргумент розумний, то по-суті своїй він неспростовний, бо у нас уже є факти. Ми просто дивимось на те, що привело до виконання цього факту. Але також є і обмеження цього аргументу. Дедуктивний аргумент не може нічого сказати вам нового, крім того, що було відомо від початку, якогось початкового відомого факту. Він може дослідити тільки те, що відомо, причини того, що відомо. І в цьому виді аргументу висновок міститься в першому ствердженні. Йому нічого додати нового. Чому ці

аргументи слабкі або ми не наводимо цю аргументацію, коли ми намагаємось продемонструвати існування Бога. Тому що ми відштовхуємося від чогось кінцевого, кінцевої сутності. Тому ми не можемо стверджувати про істоту безкінечну, про існування безкінечної сутності, відштовхуючись від безкінечного факту, як моє існування. Тому для нас важливо перейти до індуктивних методів аргументації. Звісно, що ми розуміємо обмеження індуктивних аргументацій. Індуктивний аргумент відштовхується від частковостей, якихось окремих частин і проєктує можливе узагальнене. Нам слід розуміти, що можливе узагальнене не є правдивим знанням. Це лише наше можливе розуміння. Але водночас, якщо ми маємо декілька таких індуктивних аргументів, то вони можуть дати такий ймовірний рівень правдивості. Наприклад, ми стали свідками злочину, але кілька таких сукупних факторів можуть вказати на того, хто був можливим злочинцем. І хоча, можливо, сама кров на руках не є фактором злочину, і те, що кров на наших руках, і те що бачили вас зі зброєю, і ця зброя схожа на ту зброю, якою було вчинено злочин тощо. Ось ця сукупність факторів можуть спрямувати нас до якогось проєктування загального факту. І це буде правильний напрямок зазвичай. І ще, коли ми ведемо мову про аргументацію на користь існування Бога, потрібно зрозуміти кілька різних видів пояснень. Я хотів би говорити тут про наукове пояснення, і про особистісне пояснення. Беремо, наприклад, коли ви взимку не злили з радіатора машини воду, не залили антифриз, цей приклад якраз наводить Роберт Неш, то, звісно, коли ви зранку прокинетесь і буде теплий день, а вночі були приморозок, і ви можете спостерегти для себе, що радіатор розмерзся, і пошкоджено двигун і радіатор. І бачите, що під машиною починає збиратися калюжа від відталої води з радіатору, і звісно пояснення цій події цілком наукове: замерзла вода розширилася, пошкодила тонкі трубки радіатору, і природньо, ми нікого не можемо винити, крім самих себе і свою забудькуватість. Але коли ви так само, прокинувшись вранці, побачите, що під машиною збирається калюжа, а ви знаєте, що приморозку вночі не було, і доволі чітко видно сліди удару якимось твердим предметом по радіатору. Тим більше, що ви бачите, що є, видряпаний надпис якимось гострим предметом на пофарбованій поверхні автомобіля, ви можете розуміти, що ті ж порізи на шинах – це свідчення не просто дія якихось законів фізики, ви не задовольнитесь науковим поясненням. Ви розумієте, що тут була присутня якась особа, був якийсь задум, була якась думка. І ось я хотів би сказати, що є частини аргументу, що не просто задовольняють нас і наше наукове пояснення. Вони показують, що безліч відкриттів у науці вказує на наявність інформації, якій передувала матерія та енергія. І ось доволі часто ми намагаємось аргументувати, чи наводити аргументи щодо існування Бога, які мали б отаке особистісне пояснення. Ніщо інше не пояснить нам тільки як присутність особи. Коли ви приходите додому, ви раптом бачите на склі напис: «Ласкаво просимо

додому!»), ви розумієте, що такий напис могла залишити тільки особа. Ні гра світла, ні гра тіні, і ніяка інша тварина не могли залишити цей напис. Так само оці написи Божі, ми сьогодні помічаємо в багатьох куточках всесвіту, коли нам стали доступні нові відкриття в науці. І трохи згодом про це я також буду говорити.